

Handläggare
Lisa Andersson
Universitetslektor
Fakulteten för hälsa och samhälle
Lisa.andersson@mau.se

Remiss av slutbetänkandet av Narkotikautredningen – Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62)

Malmö universitet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss och ger följande synpunkter på betänkandet.

Malmö universitet anser att Narkotikautredningens slutbetänkande har en välbehövlig inriktning, med ett brett fokus som täcker många viktiga områden. Utredningen är tydligt förankrad i aktuell forskning vilket borgar för en välgrundad, kunskapsbaserad och progressiv inriktning avseende såväl policy som vårdande och preventiva insatser. Vidare har utredningen utgått från narkotikabrukarens erfarenheter och behov, något som ger ytterligare tyngd åt de slutsatser och förslag som föreslås. Utredningen präglas genomgående av ett humanistiskt tilltal och ett rättighetsperspektiv. Utredningen betonar betydelsen av ett skadereducerande perspektiv som komplement till prevention och behandling, vilket Malmö universitet ser positivt på och ställer sig bakom. Sammanfattningsvis välkomnar Malmö universitet de slutsatser och förslag som Narkotikautredningens slutbetänkande mynnar ut i.

Narkotikautredningens slutbetänkande är omfattande och Malmö universitet fokuserar nedan på ett fåtal områden där universitetet särskilt vill förtydliga eller framföra en kompletterande åsikt.

- Malmö universitet tillstyrker de förändringar i författningar och lagar som utredningen förespråkar i kapitel 1.
- Utredningen konstaterar i kapitel 27 att det finns en bredd av insatser och aktörer i syfte att förebygga bruk av narkotika, minska skador samt ge stöd och vård till personer med skadligt bruk eller beroende av narkotika. Malmö universitet delar uppfattningen att det är angeläget med ökad kunskap och kompetens inom det här området, samtidigt som mängden aktörer är en utmaning. Malmö universitet ser därmed positivt på utredningens förslag på uppdrag till Forte¹ i syfte att utreda möjligheten till ett nationellt forsknings- eller kompetenscentrum för prevention, vård, stöd och skadereducering inom ANDTS² -området, som en brygga mellan forskning och praktik. Malmö universitet är också positiva till utredningens

¹ Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

² Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.

förslag om att stärka kompetensen om skadligt bruk och beroende hos sjukvårdspersonal och socialtjänsten. Vi menar att alla professionsutbildningar inom människobehandlande yrken bör innehålla moment om skadligt bruk och beroende samt om anhörigas situation och hjälpbehov. Det bör enligt Malmö universitet göras en översyn över i vilken utsträckning detta sker idag och hur denna kompetens kan stärkas inom relevanta utbildningar.

- I utredningen konstateras i bakgrundskapitlen att en stabil boendesituation är centralt och förenat med en mindre stressfylld och utsatt livssituation för personer med skadligt bruk eller beroende av narkotika. Det är till exempel angeläget att det finns boendelösningar utan krav på drogfrihet, så som Bostad först, i fler kommuner än vad som är fallet idag. Malmö universitetet anser att boendesituationen för personer med skadligt bruk eller beroende av narkotika bör adresseras tydligare än vad som är fallet även i de förslag och bedömningar som Narkotikautredningen lämnar.
- Utredningen riktar i kapitel 14 och 15 uppmärksamhet på det preventiva arbetet för att förebygga narkotikaanvändning. I detta sammanhang nämns slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) som för tillfället bereds inom Regeringskansliet. Detta är ett viktigt område där Malmö universitet delar utredningens syn på betydelsen av tidiga och samordnade insatser för att förhindra problematisk narkotikaanvändning. Universitetet vill här uppmärksamma vikten av att den kunskap som finns inom socialt arbete och hos socialtjänstens personal om individens sociala sammanhang inte går förlorad i de slutsatser och förslag som utredningen lämnar. Det finns ofta en social problematik hos personer med skadligt bruk eller beroende av narkotika som bäst adresseras av professionella med kompetens inom socialt arbete.
- Malmö universitet vill även poängtera betydelsen av ökad likvärdighet mellan kommuners och regioners förebyggande verksamheter och vårdande insatser, som lyfts i kapitel 15 och 16 i utredningen. Skillnaden mellan tillgång till vård beroende på kommun- eller regiontillhörighet behöver minska och det är därmed viktigt att fortsätta arbeta för god tillgång till stöd och insatser oavsett bostadsort.
- Utredningens starka fokus på skadereducerande insatser är välkommet. Malmö universitet är eniga med utredningen om att den svenska narkotikapolitiken generellt bör ha en starkare skadereducerande inriktning och att det övergripande målet för narkotikapolitiken som helhet bör ändras från ”ett samhälle fritt från narkotika” till ”ett samhälle med minskade skador av narkotika”.

Malmö universitet är eniga med utredningen om att fler skadereducerande insatser samt lågtröskelverksamheter behöver inrättas, utvecklas och utvärderas. Här vill vi särskilt betona vikten av att dessa verksamheter

behöver ha en bredd av kompetens (medicinsk, psykologisk och social) inom personalgruppen där socialarbetare kan ha en viktig roll i att tillföra ett helhetsperspektiv på individens situation och behov. Malmö universitet vill också betona att skadereducerande insatser inte bör ersätta andra insatser utan komplettera dessa och att även skadereducerande insatser kan innehålla inslag av motivations- och förändringsarbete så länge detta är i linje med brukarens önskemål.

Det behövs tillsättas resurser för ökad forskning och utvärdering av skadereducerande insatser för att dessa ska kunna bedrivas på ett så bra sätt som möjligt.

- Utredningen har enligt direktiven varit förhindrade att lämna förslag inom straffrättens område. Detta är problematiskt eftersom kriminaliseringen av bruk och innehav för eget bruk aldrig har utvärderats och då denna lagstiftning har konsekvenser för möjligheten att bedriva vissa skadereducerande insatser. Utredningen hade därför ingen möjlighet att föreslå lovande skadereducerande insatser som kräver förändringar i gällande straffrätt, som till exempel säkra brukarum och drogtestning – insatser som kan minska överdosrelaterade skador och dödsfall och som kan stärka vårdkedjor.

Malmö universitet föreslår därför en egen utredning av kriminaliseringen av eget bruk för att undersöka möjliga fördelar, risker och konsekvenser av lagen.